

DE VORSTEN VAN BANGGAI.

Zooals bekend is, bestaat de Banggai-archipel uit een groot aantal eilanden en eilandjes. Verreweg het grootste is Peling, en dan volgen Banggai, Bangkoeloeng „millioenpoot” of „oproller (jules)”, Labobo „het links gelegen (eiland)” — zoo wordt Peling vaak *togong doi tanga* „het eiland in het midden” genoemd — Bokan „veel (eilanden)” en Bakalan. De overige eilanden, waarvan een deel bewoond, een ander deel onbewoond is, staan in grootte ver bij de genoemde ten achter.

Omtrent den oorsprong van den naam Banggai ben ik niets te weten kunnen komen. Het eenige, dat men op een vraag hieromtrent ten antwoord krijgt, is, dat in den ouden tijd een zeer dichte bevolking op de eilanden zou hebben gewoond, zoodat de Ternatanen van haar zouden gesproken hebben als *bagai* „als wurmen”, zoo kriegelden de menschen dooreen, later verbasterd tot *banggai*. De gezochtheid van deze verklaring springt dadelijk in het oog. In elk geval moet *banggai* een algemeener beteekenis hebben gehad dan het woord nu heeft, nu de naam alleen op het eiland, waarop de vorst woont, wordt toegepast. De eene helft toch van de bewoners van Peling, van wie het meerendeel op het oostelijk schiereiland van Peling woont, noemen zich mian Banggai „Banggaiers”, wel een bewijs dat de oorsprong van dezen naam op Peling moet worden gezocht. Het eiland dat wij tegenwoordig zóó noemen, heette Boloe-kan, naar den berg, waarvan wordt verteld, dat hij het eerst boven water kwam na den zondvloed, een verhaal waarop ik beneden terugkom bij de overleveringen omtrent de eerste vorsten.¹⁾

Meerdere van de heden gebruikelijke namen zijn van Ternate afkomstig. Zoo de naam Bokan, dat bij de eilandbewoners Pondo boboi heet. Ook de naam Peling zou door den Sultan van Ternate aan het grootste eiland zijn gegeven. Peling is in de landstaal de naam van een soort bamboe (Poso: *peringi*, zie Adriani's Bare'e-Nederlandsch woordenboek, bl. 564). Er zijn verscheidene plaatsen die den naam Peling dragen, wat geen wonder is, waar de Indo-

¹⁾ Het was mij ontschoten, dat in enkele Pososche verhalen gesproken wordt van Banggai lanto, dat volgens de verklaringen der Toradja's „eiland” beteekent. Dr. S. J. Esser heeft mij hierop opmerkzaam gemaakt. Banggai in den Archipel van dien naam moet dus „eiland”, hier „eilanden” beduiden. Uit welke taal dit woord ontleend is, is mij niet bekend; in het Bare'e is „eiland” *togongi*. Als het woord in het Banggaisch „eiland” heeft beteekend, is het thans uit de spreektaal verdwenen.

nesiër graag zijn woonplaats naar een daarbij groeiende boomsoort noemt. Het Peling, dat zijn naam aan het heele eiland heeft gegeven, ligt aan de oostzijde van de Peling-baai, tegenover de distrikshoofdplaats Boelagi. Het verhaal zegt, dat de Sultan van Ternate bezig was een steenen kota op zijn woonplaats te bouwen, maar telkenmale brokkelden de muren af. Ten einde raad zond de Sultan een boodschap aan zijn vasal te Banggai met het verzoek hem iemand te sturen met bovennatuurlijke gaven toegerust, die zijn kota zou kunnen voltooien. De vorst van Banggai vroeg zijn voornaamsten leenman, den *basalo* van Tinangkoeng om raad, en deze wees het Hoofd van bovengenoemd Peling aan. Deze begaf zich naar Ternate, en het gelukte hem inderdaad de vesting te voltooien. Toen het werk gereed was; sloeg de bouwmeester zijn vlakke hand tegen het metselwerk; de hand werd daarin afgedrukt, en er stond in geschreven: Baboe-baboei („varkentje”, de naam van het Hoofd), Peling. Sedert dien werd het groote eiland door de Ternatanen aangeduid met den naam van Peling, welke naam door de Nederlanders is overgenomen.

Vermoedelijk is Peling het langst bewoond geweest, en hebben de overige eilanden vandaar hun bewoners gekregen. In den lateren tijd althans zijn veel menschen van Peling daarheen verhuisd, en de overlevering wil, dat de emigranten in onbewoond land kwamen.

I. *De oude Rijken op Peling.*

Boven werd reeds terloops opgemerkt, dat de bewoners van den Banggai-archipel uit twee deelen bestaan, die tot een en hetzelfde volk behooren. Het eene deel bewoont het oostelijk schiereiland en een deel van het middelste, dat tegenwoordig naar de distrikshoofdplaats Liang wordt genoemd; zij noemen zich mian Banggai. Het andere deel is de mian Sea-sea, dat over het westelijk schiereiland en een deel van Liang verspreid is. Ligt de oorsprong van den naam Banggai in het duister, de reden waarom een deel van het volk zich mian Sea-sea noemt, is nog algemeen bekend. Niet ver van Boeko, de hoofdzetel van het voormalige westelijke rijk, is een groote steen, die *batoe mesea* „vlakke steen” heet; de plek is ongeveer 400 meter boven het huidige dorp Lombi-lombian; de steen is ongeveer vier meter lang en 3 meter breed. Deze steen speelt in de overleveringen van het volk een rol, zooals we straks zullen zien, en naar dezen steen noemen de menschen zich mian Sea-sea.

Zooals veel voorkomt in de overleveringen der Indonesiërs zijn het ook op Peling bergtoppen, die als de bakermat van het Hoofden-geslacht worden aangegeven. In het oostelijk deel van Peling is dit de berg Tomoesi; in het westelijk deel zijn het twee bergtoppen: de

Tokolong in het zuiden en de Lipoe babasal „groot land” in het noorden. In het oosten had men het rijk van Bongganan, in het westen trof men de zusterrijkes Boeko (enkele KM van het tegenwoordige Tatabaoe), en Boelagi, dat ongeveer 1 KM ten zuiden van het tegenwoordige dorp van dien naam lag. De titel van deze vorsten was *adi*; er waren twee *adi*: die van Bongganan, en die van Boeko; het Hoofd van Boelagi droeg dien titel niet.

In den oertijd dan stak alleen de top van den berg Tomoesi boven de wereldzee uit; deze was niet grooter dan de span van de hand, maar hij breidde zich hoe langer hoe meer uit, totdat het land Peling daar was. Op dien berg woonden 7 menschen, zes mannen en één vrouw. Hoe ze daar kwamen weet men niet. Vijf van de mannen gingen naar andere landen, en werden daar de stamvaders van de vorstenhuizen; de zesde man bleef op het oostelijk schiereiland, terwijl de vrouw verhuisde naar den berg Tokolong, waar zij het aanzijn gaf aan het vorstenhuis van Boeko. Zóó is het verhaal te Bongganan en Tinangkoeng.

In Boeko vertelt men, dat op den berg Tokolong twee menschen werden geformeerd, een man en een vrouw; de eerste bleef op den Tokolong, de vrouw ging naar den Lipoe babasal in het noorden. Er wordt niet gesproken van den berg Tomoesi, en hieruit zou men misschien mogen opmaken, dat het oostelijk deel van Peling eerder bewoond is geweest dan het westelijk.

In Boelagi vertelt men dit verhaal weer als uitgaande van den Lipoe babasal. Deze berg was vroeger de eenige top, die boven het water uitstak. Telkens kwamen grootere rollers van de wereldzee en spoelden er overheen. Toen strandde daar eens een schip, *doe-anga topoeloe* „schip als een *topoeloe*”, d. i. *holothuria edulis*. Dit wierp 8 ankers uit op den Lipoe babasal, waarvan 4 braken, maar de 4 andere hielden. Uit het vaartuig steeg een vrouw, die het eerst den berg Tokolong en den heuvel Boelagi uit zee deed opkomen, waarna zij het overige land te voorschijn bracht. Toen maakte ze een man en een vrouw van aarde, en ze deed adem in hen. Om dit te bewerkstelligen had ze alle winden te hulp geroepen, maar eerst door den Zuidenwind kwam er leven in het menschenpaar.

Dit echtpaar kreeg 2 zonen en 2 dochters, die met elkaar huwden. Er kwamen 16 kleinkinderen, die ook onderling trouwden, zoodat ze 8 paren vormden. Deze paren verspreidden zich over de heele aarde, en waar ze kwamen, gaven ze het aanzijn aan een vorstengeslacht: één paar bleef op den Lipoe babasal, een ander ging naar den Tokolong, een derde paar ging naar Banggai, verder naar Boengkoe, naar Java, naar Bae lemo, naar Bokan en naar Tokala.

De Tomoesi wordt weer niet genoemd. Het is mogelijk, dat met Banggai Bongganan wordt bedoeld; het is ook mogelijk, dat de overlevering zich verplaatst in den tijd, toen het vorstengeslacht van Bongganan reeds naar Banggai was verhuisd; het laatste is een onderstelling, die straks nader zal worden toegelicht.

Zonder twijfel behooren de menschen van Boelagi en van Boeko tot dezelfde groep, wat zoowel uit de gelijkheid van taal als van zeden blijkt. De inwoners van Boelagi hebben echter tijdens de pas gehouden volkstelling hardnekkig verzet aangeteekend, toen men hen bij de Sea-sea wilde indeelen. Vermoedelijk ligt de grond daarvoor hierin, dat ze zich schaamden mian Sea-sea te heeten, omdat de naam Sea-sea bij de buitenstaanders min of meer den zin heeft van „onbeschaafde”, „boschmensch”.

Van den berg Tokolong vertelden menschen van Osan paisoeno het volgende verhaal. In den heel ouden tijd woonde er op den berg een man, die een oebi-tuin aanlegde. De knollen werden herhaaldelijk door een varken uitgegraven. De man trachtte het dier te doden, en achtervolgde het tot aan Boniton „waroe-boom” aan de zuidpunt van het oostelijk schiereiland (dit Boniton komt later nog ter sprake in de overleveringen van de radja's van Banggai). Te Boniton was het varken plotseling in den grond verdwenen, en op de plek waar de man het 't laatst gezien had, vond hij een paddestoel (*bongkain* Banggai, *tanggeas* Sea-sea) van bijzondere schoonheid. Hij plukte die en wikkelde hem in zijn lange hoofdhaar.

Toen hij op den Tokolong teruggekeerd was en het haar losmaakte, kwam daaruit in de plaats van een paddestoel een schoone jonkvrouw te voorschijn. De man huwde met haar, maar toen zij zwanger was geworden, kregen de echtelieden twist, en de vrouw vluchtte naar Banggai. Ze kwam er aan in den tijd, toen een kat er vorst was, een bijzonderheid, die later duidelijk zal worden. Het kind van deze vrouw wordt dan later radja van Banggai. In deze overlevering zien we een poging om de verwantschap vast te leggen tusschen de vorsten van Boeko (Sea-sea) en het Banggaische vorstenhuis.

Aan Bongganan is weer een ander scheppingsverhaal verbonden. Deze plaats zou een eilandje zijn geweest, iets ten noord-westen van de tegenwoordige Badjosche kampoeng aldaar. Dit eilandje was het eerste land dat boven de wereldzee uitkwam. Er woonden twee menschen op, een man en een vrouw, van wie men niet weet te zeggen, vanwaar ze kwamen. Uit louter vreugde gingen ze *bongan*, d. i. een rondedans uitvoeren (lieden die een batong-feest bezoeken om er te dansen en te zingen, heeten *tobongan*); aan deze handeling

heeft het eiland zijn naam te danken. Later is het weer in zee verdwenen; een groote steen, die op die plek in zee ligt, wordt aangewezen als het huis van dit eerste menschenpaar.

De woning van den vorst van Bongganan lag bovenop het gebergte, ongeveer 2 KM ten zuid-zuid-oosten van deze plaats. De plek zal misschien ruim 100 meter boven de zee liggen. Men vertelt dat deze berg vroeger veel dicht bij zee heeft gelegen, zoodat men van het strand dadelijk steil naar boven moest klimmen; sedert zou de zee zich teruggetrokken hebben. Tegenwoordig vertoonen zich aan deze kust tal van kleine inhammen, die een veilige schuilplaats opleveren voor prauwen.

Het pad naar de oude kota gaat dicht bij het dorp Tompoedaoe naar boven; het is voortdurend klimmen, aanvankelijk door oebivelden, later door zwaar bosch, want in de nabijheid van de oude kota mag geen boom geveld worden. Bovenop den berg bevindt zich een wal, gemaakt van op elkaar gestapelde brokken koraalkalk; de stukken, die daarvoor gebruikt zijn, zijn uit den berg gebroken aan de binnenzijde van den wal, zoodat zich daar een soort loopgraaf bevindt. Het moet wel een groote uitgestrektheid zijn, die door dezen wal omringd is, want ik had een paar honderd meter binnen de versterking te loopen, voordat ik aan het graf kwam van den laatsten vorst van Bongganan, dat zich binnen de kota bevindt. Water is er niet; dit verschaften men zich door het opvangen van regenwater, of men moest het van de kust opvoeren. Volgens de verhalen was dit gebergte eertijds dicht bevolkt; op verschillende andere plaatsen moeten zich nog steenen wallen bevinden.

De pas genoemde versterking heet Bebungketan. Een andere naam voor de woonplaats van den vorst is Likanan, en hiernaar zouden de mian Banggai zich ook wel mian Likanan noemen. Zoo zouden de mian Sea-sea ook wel mian Malapatan worden genoemd, een naam dien ik niet kan verklaren, en die ook weinig bekend schijnt te zijn.

Behalve de vesting Bebungketan had men nog versterkingen te Bonoea kinota „het met een kota omgeven huis”, Bapopotan „van een wand (omwalling) voorzien”, Kota biloek, Mantalang „(een boom) splijten”, Sio-sio „vloed uit zee”.

In den ouden tijd dan kwam een vloot van Javanen, Ternatanen en Goareezen om met den radja van Bongganan te vechten. Aanvankelijk behaalde dit verbonden leger geen enkel voordeel op den vijand, en dit kwam voornamelijk door een voorvechter, die bovennatuurlijke macht bezat niet alleen, maar die behalve twee oogen van voren er ook twee in het achterhoofd had, waarom hij den

naam droeg van Setambali „aan weerskanten”, nl. van het hoofd (dezen Setambali of Mata timbali zullen we beneden weer in een ander verband tegenkomen). Zijn eigenlijke naam zou Sendeng zijn geweest. Deze voorvechter, *talenga*, wist alle aanslagen van de verbonden af te slaan.

Toen namen de vreemdelingen een list te baat. Ze bouwden een stelling in de zee, en daarop plaatste zich iemand, die den vorst toeriep: „O, vorst van Bongganan, wat baat het u te overwinnen, terwijl Setambali het met uw vrouw houdt!” Op het hooren van die woorden ontstak de vorst in toorn en zonder verder onderzoek besloot hij Setambali te doden. Hij liet aan een palmwijnkoker een scherpe punt snijden, en toen Setambali, vermoeid en dorstig van het vechten, om palmwijn vroeg, werd hem dezen koker toegereikt. Zoodra hij het aangescherpte mondstuk aan de lippen had gebracht, sloeg een ander er krachtig op, zoodat de bamboe hem door de keel drong, en hij dadelijk stierf. Toen had de vijand vrij spel: de vesting werd spoedig ingenomen, de menschen werden gedood en gevangen genomen, en anderen redden zich door de vlucht. Ook de vorst vluchtte naar het eiland Banggai, waar toen volgens het verhaal nog geen menschen woonden. ²⁾

De Goareezen, zoo gaat het verhaal voort, hadden uit Bebengeketen een heilig voorwerp, *balakat* (Mal. *berkat*) meegenomen, en dit naar Goa gebracht. Wat dit voorwerp precies geweest is, weet men niet; sommigen vermoeden een staf, anderen een stuk goud. In hun woonplaats aangekomen legden de Goareezen de *balakat* in den oven van de smidse, en spraken: „Als ge werkelijk een *balakat* zijt, zult ge niet verbranden”. Toen werd het voorwerp aan den eenen kant zwart en aan de andere zijde helder. De menschen die bij het zwarte deel stonden, stierven allen. Toen sprak men den fetisj nogmaals toe: „Als ge werkelijk *balakat* zijt, zullen de doden weer levend worden”. En dit gebeurde ook. Nu besloot men den gevaarlijken fetisj naar Bongganan terug te brengen, maar in de nabijheid van Peling gekomen wilde het schip niet verder. Den eenigen kant waarheen men het vaartuig kon krijgen, was naar Banggai, en zoo werd de *balakat* daar afgezet, waar zich ook zijn meester, de gevluichte radja van Bongganan, bevond. Eerst werd het bewaard op een plaats, die den naam kreeg van Oeliasan „doen uitwijken” nl.

²⁾ Opmerkelijk is, dat in deze overlevering ook wordt verteld, dat de bewoners van Peling met pijl en boog, *bakasi*, schoten, en dat de Ternatanen op dezelfde wijze streden. Thans is de boog op Peling in onbruik geraakt; men kent hem alleen nog bij naam; de reden waarom hij in onbruik is geraakt, wist niemand te zeggen.

het vaartuig, later in Boneaka, een wijk van de tegenwoordige hoofdplaats.

Later keerde de onttroonde vorst naar Bebungketan terug, en stierf aldaar. Hij ligt er begraven naast zijn vrouw en een kind, drie graven, bestaande uit hoopen koraalblokken op een open plek te midden van zwaar bosch, dat nu groeit op de plaats waar eenmaal de huizen van de menschen van het rijk Bongganan stonden. Deze graven zijn *balakat*, er gaat een bijzondere kracht vanuit tot afwending van gevaren en tot genezing van zieken. Op elk graf zag ik een vloertje van rondhout aangebracht, waarop een overschot lag van sirih-pinang, het offer der geloovigen. Ten oosten der graven is een stelling tegen een zwaren boom aangebracht; deze lag vol met oebi-knollen, de belasting die de menschen elk jaar nog aan hun ouden vorst komen brengen. Voor deze graven is een wachter, *pakanggi*, aangesteld, die de offeranden in ontvangst neemt, en den menschen allerlei medicijnen verschaft, die afkomsten heeten te zijn van den daar begraven vorst. Deze man vertelde mij, dat men vrij de oebi, die er geofferd werd, mocht wegnemen, maar dat niemand dit doet.

Omdat de *balakat* van Bongganan nu eenmaal op het eiland Banggal was, ging een der zonen van dezen vorst daarheen. Dit zou dan Adi Lambal zijn, dien we in de overleveringen omtrent de vorsten van Banggai zullen terugvinden. De oud-Djoeegoegoe en de oud-Hoekoem-toea van Banggai, de beste kenners van de overleveringen, ontkennen dit; maar dat het vorstengeslacht van Banggai bijzonder verbonden moet zijn aan dat van Bongganan zal nog blijken. Een andere zoon van den vorst bleef te Bongganan, en werd daar het Hoofd van het overschot van zijn volk, nu niet meer als *adi*, zelfstandig vorst, maar als ondergeschikt Hoofd, *basalo* „de groote”. Niet lang daarna verhuisde dit Hoofd naar het zuiden naar het tegenwoordige Tinangkoeng, om dichter bij Banggai te zijn.

Toen Bebungketan gevallen was, plaatste de Sultan van Ternate een stedehouder aan het zeestrand bij Bongganan om de verstrooiden bijeen te brengen, en het gezag van den Sultan te vestigen. De eerste dezer functionarissen heette Salakan, en deze persoonsnaam is overgegaan op het dorp, dat daar ontstaan is.

Zooals gezegd is behoorden de tegenwoordige distrikten Totikoem „rondom”, Tinangkoeng „de gedragene”, en een deel van Liang „spelonk” tot het rijk van Bongganan. De *adi* van Bongganan stelde vóór zijn val overal Hoofden in zijn rijk aan, die den titel droegen van *balangka-langkai* „oudsten” van *langkai* „oud”. Er waren van deze waardigheidsbekleeders in Pelei, Popisi „lemon”, Totikoem,

Komboetokan, Loeok sagoe „sago-baai” (het Sea-seasch dialect zegt *loeok*, waaruit de naam van de onderafdeelings-hoofdplaats Loewoek is ontstaan), Tatakalai, Pondi-pondi, Ambelang, Paisoe loenoe, Liang en Peling.

De vorst van Bongganan moet ook zijn raad van vier, *koemisi sangkap*, hebben gehad, zooals ook de vorst van Banggai deze nadien bezat. De voornaamste van dit viertal droeg den titel van Kapitan laoet sadongko; een ander was Koendo-koendo; hoe de titels der twee anderen waren, kon mijn zegsman, die deze verhalen uit den mond van een vorig geslacht had gehoord, zich niet meer herinneren.

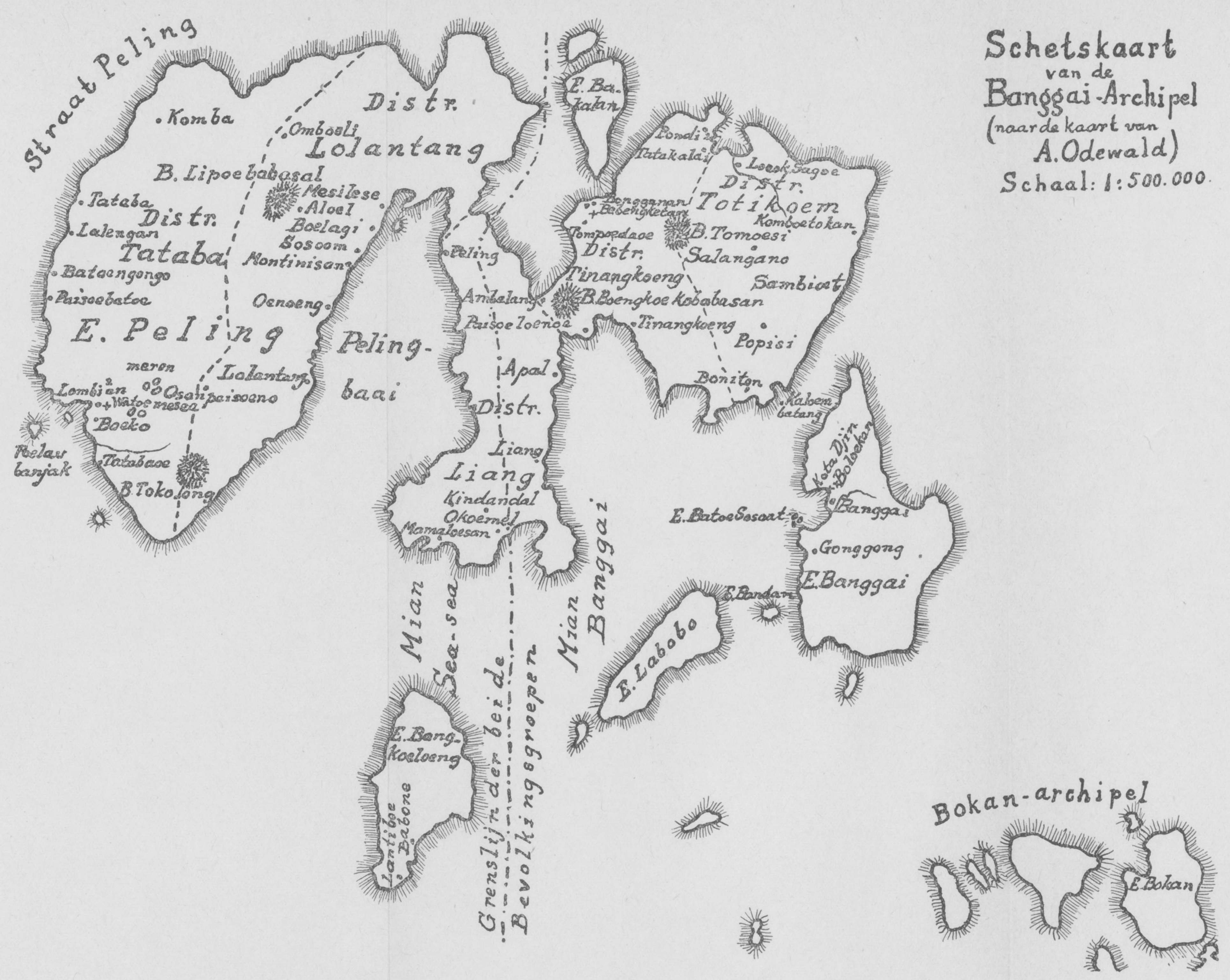
Toen Bongganan overwonnen was, viel het rijk uiteen, en stelde de vorst van Banggai in lateren tijd de Hoofden aan, die den titel van *basalo* „de groote” voerden; door Ternate werden ze *sangadji* genoemd.

De menschen bleven hun *basalo* den ouden eerbied bewijzen; ze legden oebi-tuinen voor hem aan; ze maakten en onderhielden zijn woning; ze kwamen hem bij huwelijk of sterfgeval in zijn familie te hulp. Van den jachtbuit kreeg hij geen aandeel, wel van de opbrengst der vischheiningen, die in zee worden opgesteld. Men vertelde mij, dat de lieden van Sambioet en Totikoem in het oosten nog langen tijd volgehouden hebben om van den oebi-oogst eerst een deel naar het graf van den *adi* te Bebungketan te brengen, voordat ze er zelf van aten.

De *basalo* kreeg als teeken zijner waardigheid van den vorst van Banggai een lang baadje, soort toga of hadji-jas (*djoebah*), en een eigenaardig gevormd hoofddekseel, bestaanden uit een ineengedraaiden lap katoen, die om het hoofd werd gelegd. Deze op een worst gelijkende hoofdversiering droeg den naam van *dastal* (*destar* Mal. uit het Perzisch, een soort hoofddoek), op Ternate *sabalee* genoemd. Wanneer een *basalo* overleden was, moest eerst een broer of een ander familielid van den overledene, gewoonlijk geen zoon, deze kleedingstukken aandoen, voordat het lijk begraven kon worden. Wanneer dan een hoop steenen op het graf was opgestapeld, een plechtigheid die den naam draagt van *batodo*, kwamen de voornamen familiehoofden samen om te bespreken wie den overledene zou opvolgen. Wanneer men het hierover eens geworden was, ging men aan den radja van Banggai zeggen, wie de uitverkorene was. Jas en hoofddekseel van den doode werden naar den vorst teruggebracht, en deze schonk den nieuwen functionaris nieuwe kleedingstukken.

Van de geschiedenis van de rijkjes Boeko en Boelagi is minder in de overleveringen bewaard gebleven, waarschijnlijk omdat deze lan-

Schetskaart
 van de
 Banggai-Archipel
 (naar de kaart van
 A. Odewald)
 Schaal: 1:500.000.

den op meer vreedzame wijze aan Banggai (Ternate) onderworpen zijn geworden. De vorst van Boelagi had een zeer uitgestrekt gebied onder zich, waarvan later een deel werd afgescheiden, toen een lid van het Banggaische vorstenhuis te Lolantang kwam wonen, en door hem een *basalo*-schap ontstond. Ook Peling met een klein grondgebied werd als een zelfstandig *basalo*-schap beschouwd; men zegt omdat daar een zuster van den vorst van Boelagi is gaan wonen in den ouden tijd, en het aanzijn heeft gegeven aan een nieuw vorstengeslacht. Toen heel Peling aan Banggai onderworpen was, woonden daar dus vijf groote *basalo* of *sangadji*: van Tinangkoeng, Boelagi, Peling, Lolantang en Boeko.

Aan den vorst van Boelagi waren onderhoorig de Hoofden, *tonggol*, van: Aloel (het stam-dorp, het eerste dorp dat gemaakt zou zijn, nadat de eerste menschen van den berg Lipoe babasal waren afgedaald), Mesilese, Sosoom, Montinisan, Lalandai, Oenoeng, alle langs de oostkust van het oostelijk schiereiland. Langs de westkust: Komba, Leme-leme, Mangais, Lalengan, Batangongo, Paisoe batoe, Labangoe en Lombi-lombia. Langs de westkust van het schiereiland Liang: Kolak, Labibi, Kekelo; aan de zuidkust ervan: Okoemel en Pipidolong. Op het eiland Bangkoeloeng waren de *tonggol* van Lanti-boeng en van Babone aan Boelagi onderhoorig, en op het eiland Banggai was het de *tonggol* van Gonggong. In de bergen van Peling had Boelagi nog *tonggols* te Omboeli, Toeonggon en Boloi. Uit deze opgave zien we, dat het eiland Labobo niet wordt genoemd. Dit stemt overeen met de opgave van anderen, die zeggen, dat Labobo bevolkt is geworden van uit het rijk van Bongganen, dus door mian Banggai. Verder zien we hieruit, dat het rijkje van Boeko zich alleen uitstreckte over de zuidpunt van het schiereiland. De onderdanen van dit rijkje bestonden voornamelijk uit bergbewoners.

Aan den *basalo* van Lolantang waren een aantal dorpen onderhoorig aan de oostkust van het westelijk schiereiland, en een aantal andere aan de westkust van Liang, gelegen tusschen de onderhoorigheden van Boelagi. In Lolantang woont nog een onderdistriktshoofd, maar het is een ongelukkig plaatsje, op een weinig vruchtbaar plekje van Peling, waar ook gebrek aan water is. Velen verhuizen vandaar naar vruchtbaarder oorden, zoodat Lolantang steeds achteruit gaat in beteekenis.

Ook Boeko, de voormalige hoofdplaats van het rijkje van dien naam, is een onbeduidend vlek geworden, alleen van beteekenis voor de menschen om de heilige plekken, waar ze nu en dan komen offeren. Aan zee zijn nog de overblijfselen van een versterking; als men voorbij die plek vaart, moet men op de gong slaan. Zooals met

een enkel woord reeds is gezegd, zou in Boeko een vrouw als vorstin, *adi* of *tomoendo*, hebben geregeerd. Zij zou een zuster zijn geweest van den radja van Banggai (te Banggai weet men hier niet van; men vertelt alleen, dat eens een vorstenzoon van Banggai gehuwd is geweest met een vorstin van Boeko; deze vrouw was zóó tenger gebouwd, dat zij bij het loopen ondersteund moest worden; om deze reden werd ze Loembe-loembeng „de zwakke” genoemd). Deze zuster zou de nalatenschap der vaderen hebben opgemaakt. Toen nu de vorst van Banggai zijn aandeel opeischte, en dit er niet meer was, nam hij zijn zuster haar onderdanen af. Uit schaamte hierover liet ze zich door den meergenoemden steen, *batoe mesea*, opslikken, ze verdween erin.

Om voorgoed met het eiland Peling af te doen, voordat we ons met de geschiedenis van de radja's van Banggai gaan bezighouden, worde hier vermeld, dat het eiland thans verdeeld is in vijf distrikten. Van het oosten naar het westen heeft men Totikoem, waarvan het Hoofd te Salangano, en het Onderhoofd te Sambioet wonen. Verder het distrikt Tinangkoeng, met een Distriktshoofd te Bongganan (Salakan), en een Onderhoofd te Tinangkoeng. Het distrikt Liang met een Hoofd te Liang en een Onderhoofd te Mamaloesan. Het distrikt Lolantang, met een Hoofd te Boelagi, en een Onderhoofd te Lolantang. Het distrikt Tabata met een Hoofd te Tabata en een Onderhoofd te Tatabaoe. Plaatsen als Tabata en Tatabaoe zijn eerst later ontstaan, of althans van beteekenis geworden na de occupatie door het Nederlandsch Indisch Gouvernement.

II. *De Vorsten van Banggai.*

We gaan thans over tot de jongere geschiedenis van de vorsten van Banggai. Wat hier verteld wordt is geheel uit inheemsche bron geput. In hoever deze opgaven aan de geschiedenis getoetst kunnen worden, zullen we later nagaan.

Het begin van deze geschiedenis is al even geheimzinnig en fantastisch als die van de Pelingsche rijkjes. In den tijd van Nabi (waarmee in de overleveringen wordt bedoeld het begin der wereld) had God besloten de aarde te verdelgen door middel van een water-vloed. Maar in één dorp was men iets te weten gekomen van de naderende katastrofe. Het waren zes mannen, die een groote kist lieten maken, en zichzelf daarin opsloten. Toen de watervloed kwam, werden ze in de kist opgenomen, en dreven rond op het water. Na geruimen tijd strandde de kist op den berg Boloekan op het eiland Banggai; slechts de top van dezen berg verhief zich boven het water. Toen de mannen voelden, dat de kist op den vasten wal was ge-

raakt, kropen ze uit hun nauwe behuizing. Spoedig kwam meer land droog te liggen en verrees het heele eiland boven het wateroppervlak.

De zes mannen uit de kist waren de *basalo* van Tano bonoenoengan, van Dodoeoeng, van Montjongan en van Gonggong. Behalve Gonggong, dat misschien een 5 KM ten zuiden van de hoofdplaats ligt, liggen de drie andere dorpen in de onmiddellijke nabijheid van den berg. De vijfde van het gezelschap was Gahani-Gahanii, en de zesde diens broer Tahani-Tahanii. Hoe deze mannen aan vrouwen kwamen, laat de overlevering in het midden. Ook waar de onderdanen vandaan kwamen, want Gahani-Gahanii werd tot eerste vorst aangesteld, en na diens dood Tahani-Tahanii.

Van deze twee vorsten weet men verder niets te vertellen, evenmin als van de twee die hen opvolgden: Adi Kaloet-pokaloet,³⁾ en Adi Mooete „de witte vorst”. *Kaloet* beteekent „(den rug) krabben”; *kaloet-pokaloet* „elkander (den rug) krabben”. Deze vorst zou dien naam hebben gekregen, omdat het tijdens zijn bestuur zoo rustig en veilig was in het land, en men zoo'n overvloed van voedsel had, dat men den heelen dag niet anders deed dan elkaar den rug krabben.

De vier genoemde *basalo* vormden den raad van den radja, de *basalo sangkap*. Later werden aan hen nog toegevoegd de *basalo* van Boneaka, van Poetar en van Lampa, alle wijken van de hoofdplaats die sedert zijn ontstaan.

Tijdens het bestuur van Adi Mooete zagen de vier *basalo* een helder licht uit zee de kust naderen. Toen het dichtbij gekomen was, bleek het een stuk amber (Banggaisch *lambal*) te zijn, en in dit stuk amber bevond zich een jongen. De *basalo* meenden, dat dit de aangewezen man was om als vorst te heerschen, en Adi Mooete deed vrijwillig afstand van zijn macht ten behoeve van Adi Lambal, zooals de nieuwe vorst geheeten werd.

Terwijl Adi Lambal vorst was, kwam een sultan van Java (Bantam) te Banggai aan. Dadelijk voelde Adi Lambal de meerderheid van dezen vreemdeling, en erkende hem als vorst. Adi Lambal zelf legde zijn waardigheid neer, en vervulde sedert het ambt van Djoe-goegoe of rijksbestuurder. Van hem stammen alle rijksbestuurders in den lateren tijd af (ik meen dat het Gouvernement hiermee geen rekening houdt, maar den meest geschikte uit de vorstenkliek, die onderling door huwelijken zijn vermengd, kiest).

³⁾ Goedhart zegt in zijn „Drie Landschappen in Celebes” (T. K. B. G., 50, 1908, 444), dat ook de leden van den Rijksraad-Sengadji ampat- en de Djoe-goegoe den titel van *adi* voerden. Dit werd tegenover mij ontkend.

In Adi Lambal zouden we dan te zien hebben den verdreven vorst van Bongganen. Zooals reeds gezegd is, ontkent de beste kenner der overleveringen, de oud-Djooegoegoe, een man van 67 jaar, dit, maar hij weet ook niet te zeggen, vanwaar Adi Lambal dan wèl kwam. Het is te begrijpen, dat men den nauwen band, die moet hebben bestaan tusschen het huis van Bongganen en Banggai, niet openlijk wil erkennen, omdat de leden van het vorstenhuis uitsluitend den nadruk wenschen te leggen op hun afkomst van Javaansche en Ternataansche vorstenhuizen.

De omstandigheden maken de bewering van de oude lieden te Bongganen echter wel waarschijnlijk. In de eerste plaats wijs ik op den samenloop der omstandigheden: Adi Bongganen vlucht naar Banggai voor het leger der verbondenen. Dezen komen terug op Banggai, zoogenaamd om den fetisj of *balakat* van Bongganen daar te brengen (deze omstandigheid wordt van Banggaische zijde eenigszins anders verteld, zooals we aanstonds zullen zien). In de tweede plaats moet de naam Banggai van Bongganen naar het eiland van dien naam zijn overgebracht: de menschen daar noemen zich van oudsher mian Banggai. In de derde plaats wijst de bijzondere eer, waarmee de *basalo* van Tinangkoeng (Bongganen) door den radja van Banggai werd ontvangen, als hij zijn opwachting bij dezen kwam maken, op een bijzondere verhouding van hem tot het vorstenhuis.

Wanneer namelijk de tijd was aangebroken, dat de leenheeren (*basalo*) de jaarlijksche belasting aan den vorst gingen brengen, stak Basalo Tinangkoeng met zijn prauw over naar de eilandengroep Batoe sosoat ⁴⁾ bij den zuid-ingang van de baai van Banggai. Daar wachtte hij op de prauwen van de *basalo* van Lolantang en van Batoei (op het vasteland van Celebes; deze *basalo* was evenals die van Lolantang een afstammeling uit het vorstenhuis van Banggai). Was een der anderen het eerst aangekomen, dan wachtte deze op de anderen. Gezamenlijk voeren ze dan de baai van Banggai binnen: Tinangkoeng in het midden, Lolantang rechts en Batoei links van hem. Op de aanlegplaats aangekomen, werd de *basalo* van Tinangkoeng naar het vorstelijk paleis gedragen, terwijl de andere *basalo* moesten loopen. Aan dit dragen heeft het distrikt zijn naam te danken; dit woord beteekent namelijk „de gedragene”. Behalve de vorst van Banggai zelf werd geen ander waardigheidsbekleeder

⁴⁾ Dit zijn drie vlak bij elkaar gelegen eilandjes, het middelste kleiner dan de beide andere. Dit heeft de menschen doen denken aan een vischspeer, *sosoat*, die drie punten heeft, waarvan de middelste echter korter is dan de beide andere.

gedragen dan deze *basalo*, waarmee wordt uitgedrukt, dat hij in waardigheid den radja het naast staat.

Ook van den band tusschen het vorstenhuis van Banggai en de voormalige heerschers van Boeko moet men zich bewust zijn. Een poging om dit verband toe te lichten heb ik al meegedeeld in de overlevering van den man van den berg Tokolong, die huwde met een meisje, dat uit een paddestoel was voortgekomen, uit welk huwelijk een zoon werd geboren, die radja van Banggai werd.

De band spreekt echter nog duidelijker uit de omstandigheden, dat wanneer Basalo Boeko zijn opwachting te Banggai kwam maken, hij den vorst met „jij” en „jou” aansprak, en zijn zonnehoed niet afzette. Wanneer mian Sea-sea door den radja van Banggai werden opgeroepen om te helpen aan eenig werk ter hoofdplaatse, mochten ze vrij alles wegnemen, wat ze zagen, ja, voorbijgangers mochten ze de kleeren afnemen. Naar de reden van deze zonderlinge gebruiken gevraagd, kreeg ik alleen ten antwoord, dat men deze onbehoorlijkheden toeliet, alleen omdat de mian Sea-sea *beloem tahoe adat* „nog niet wisten hoe het behoorde”. Ieder die de Indonesische wereld kent, voelt, dat dit nooit de reden voor deze tolerante houding kan zijn geweest, maar dat deze een diepere oorzaak, in casu een oorspronkelijk nauwe verwantschap, moet hebben gehad.

De mogelijkheid is ook niet uitgesloten, dat wij in de vier meer genoemde *basalo*, die de *basalo sangkap* vormden, de vertegenwoordigers hebben te zien van de rijkjes op Peling, die den door Javaanschen en Ternataanschen invloed machtig geworden vorst van Banggai terzijde stonden.

Keeren wij na deze uitweiding tot de „geschiedenis” van de Banggaische radja's terug. Tijdens het bestuur dus van Adi Lambal kwam een vorst van Bantam te Banggai, en dadelijk was Adi Lambal bereid zijn macht aan dezen vorst over te dragen, omdat deze nog grooter bovennatuurlijke gaven bezat dan hij, Adi Lambal. Den naam van dezen Bantamschen monarch weet men niet op te geven.⁵⁾ Alleen weet men te vertellen, dat hij te Ternate gehuwd zou zijn geweest met een mian Kastella (verklaard als zijnde een Portugeesche prinses), bij wie hij een zoon kreeg, Perintji (= prins) Mandapaar, van wien beneden nog sprake zal zijn. Behalve met deze was de Bantammer nog gehuwd met een Ternataansche prinses, Noeroe Sappaa geheeten, die hij naar Banggai bracht, en voor wie hij een huis

⁵⁾ Hij wordt aangeduid met den titel van Moemboe doi Djawa; de titel *adi* verdwijnt, en voortaan heeten de vorsten *moemboe*. Spreekt men van hem, dan gebruikt men de uitdrukking *tomoendo*, dat ook gezegd wordt van de oude Pelingsche vorsten en de latere van Banggai.

liet bouwen op den heuvel Boengkoeko tatandak „de hooge berg”, een klein eind het binnenland in. Van dezen berg uit trok de vreemdeling de grenslijnen van de onderscheiden *basalo*-schappen op het eiland. Hij voerde den Islam in, en regelde het heele bestuur. Hij onderwierp ook Peling aan zich, en den vasten wal van Celebes van Balantak tot aan Kandari.

Gedurende zijn verblijf te Banggai huwde de Bantammer ook met een dochter van Basalo Dodoeng. De vrouwen kregen echter twist met elkaar. Dit begon haar echtgenoot te vervelen, en hij besloot naar zijn vaderland op Java terug te keeren. Op dezen tocht nam hij zijn Banggaische vrouw mee, en Noeroe Sapaa liet hij in zwangeren staat achter. Bij het afscheid gaf hij haar een gouden ring van bizondere makelij, dien zij altijd moest dragen.

Nadat de Javaansche vorst vertrokken was, was er geen radja in Banggai. Er heerschte anarchie: de een wierp zich als vorst op, en werd door den ander verdreven. Toen Moemboe doi Djawa vertrokken was, werd Moemboe Pakalalos doi tano vorst. Zijn naam beteekent „die alles verdorren deed op de aarde”. Zijn bovennatuurlijke macht openbaarde zich namelijk hierin, dat overal waar hij verscheen, boom en plant verdorde. In tegenstelling met deze heette zijn opvolger Moemboe Pakalalos doi ndalangon „de vorst die alles deed verdorren op de zee”. Wanneer hij namelijk op zee voer, stierven alle visschen, en elke vogel die over het watervlak scheerde, viel dood daarin neer.

Deze radja werd vervangen door Moemboe Palangkangkang. *Palangkangkang* wordt gezegd van een boom, die zijn takken bladerloos ten hemel verheft (Bare'e: *mora'a*). Waarom deze radja dezen naam kreeg, wist men niet te zeggen, maar de oude Djoegoegoe onderstelde, dat zijn vingers stijf en gekromd waren als de kale takken van een boom. Na deze kwam Moemboe Tetelengan. Dit woord beteekent „op den rug liggen”. Dat aan dezen vorst dezen naam gegeven werd, zou zijn oorzaak hebben gehad in de omstandigheid, dat tijdens zijn regeering ieder op den rug kon gaan liggen slapen, zoo weinig had men te doen, en zoo veilig en rustig was het in het land: men behoefde niet op zijn hoede te zijn.

De anarchie die er in dien tijd heerschte, komt het duidelijkst aan den dag bij de drie volgende radja's, wier namen men niet kent, maar die alle drie staan opgeteekend als Moemboe dinaadat „vermoorde vorsten”. Waarom de op hen volgende Moemboe Aibinggi, d. i. de vorst die op zijn zijde sliep, heet, kon men mij niet verklaren.

In dezen tijd van regeeringloosheid, toen niemand wist wie er

radja moest zijn, moet het zijn voorgekomen, dat men er ten slotte toe overging de kat in het paleis tot radja te maken. De kat zei: aoe! aoe! Men begreep hieruit, dat de vorst bamboe, aoe, wenschte, en men ging dit halen, en legde het naast het paleis neer. Den volgenden dag vroeg de katevorst weer om aoe, en men haalde bamboe. Dit ging zoo enkele dagen achtereen voort, zoodat een groote hoeveelheid van dit bouw materiaal opgehoogd lag. Toen begreep men, dat het ook met dezen vorst niet ging. Op deze periode wijst het verhaal van de vrouw, die van den berg Tokolong vluchtte, en op Banggai komende er een kat als vorst aantrof.

In dezen vorsten-nood kwam een oude vrouw tot de *basalo sangkap*, en sprak: „Wat zoekt gij een vorst! Er is er nu een, al is hij nog jong”. Men vroeg haar wie ze bedoelde. „Wel, antwoordde het oudje, ik verzorg dagelijks den zoon van den Javaanschen vorst (Moemboe doi Djawa), de zoon van Noeroe Sapaa op Boengkoeko tatandak”. „Hoe zullen wij hem herkennen?” vroegen de raadsleden. De vrouw antwoordde: „Als ge morgenochtend komt, zult ge hem tollende vinden met de andere jongens, maar het koord van zijn tol is van goud”.

Den volgenden morgen begaven de vier *basalo* zich naar de aangewezen plaats, en stelden zich verdekt op. Toen de jongens aan het tolleren waren, zagen ze weldra ook den knaap met het gouden tolkoord. Ze schoten te voorschijn om hem te grijpen, maar de jongen snelde weg en verborg zich. Een der landsgrooten echter ontdekte het uiteinde van het gouden tolkoord, dat aan een *Dracaena*-plant was blijven haken. Aan dit koord trok hij den knaap te voorschijn, en zoo kon men den jongen prins grijpen. *Basalo tano bonoenoengan* nam hem in zijn armen, en droeg hem naar de hoofdplaats. Dit feit is de oorzaak geworden, waarom sindsdien telkenmale als een nieuwe radja den troon bestijgt, *Basalo tano bonoenoengan* den nieuwen radja op zijn schoot neemt tijdens de inzegeningssplechtigheid, waarover beneden meer. Dit feit ook bezorgde den jongen prins den naam van Moemboe Sinamembekon „de vorst, die in de armen gedragen is”.

Zijn werkelijke naam was echter Aboe Kasim. Gedwongen nam hij de vorstelijke waardigheid op zich, maar hij had er niet den minsten lust in. Ten slotte zeide hij tot den raad van vier: „Ik wil wel uw vorst worden, maar ik moet eerst mijn vader in Bantam gaan bezoeken, en hem vragen om vorstelijke kleedij. Bezorgt mij dus een vaartuig, en geeft mij 12 zuigelingen in hun wiegen mee als roeiers”. Men vond de opdracht heel vreemd, maar er werd aan voldaan. Zijn moeder stak aan de pink van Aboe Kasim den ring, dien zijn

vader haar had achtergelaten bij zijn vertrek naar Java; en ze maakte zeven pakjes rijst, *kotoepat*, als reiskost.

Toen alles gereed was, en de 12 zuigelingen aan boord waren gebracht, schepte ook Aboe Kasim zich in. Het eerste wat hij deed was met den voet op den bodem van het vaartuig te stampen en zie eensklaps stonden de 12 zuigelingen als volwassen menschen op uit hun wieg, en plaatsten zich als roeiers, *masanai*, aan de riemen. De wiegen wierp Aboe Kasim buiten boord. De moeders, die het vertrek van hun zuigelingen met een angstig hart vanaf het strand gade sloegen, waadden (*toeloen*) door het water om de wiegen te grijpen, en dit is de reden, waarom die plek, iets ten noorden van de hoofdplaats gelegen, tot op den huidigen dag Toloenoenan „waar men in het water gewaad heeft”, heet.

Het vaartuig zette koers naar Java. Al waren de golven nog zoo hoog, daar waar Aboe Kasims prauw voer, was het altijd spiegelglad, zoodat hij na een voorspoedige reis te Bantam aankwam. Wel-dra had men den Sultan aldaar kennis gegeven, dat er een vreemdeling was aangekomen, die zeker een voornaam man moest wezen. De Sultan ontbood hem bij zich. Aboe Kasim kwam ten paleize en zette zich bescheiden dicht bij de deur neer. Nu had de Javaansche vorst bij zijn vrouw, die hij van Banggai had meegenomen, een dochter gekregen, die Potiri (*poeteri*) Sale heette. Toen dit meisje den jongeling zag, spoedde ze zich naar hem toe, ging op zijn schoot zitten, en haalde haar broeder aan. De Sultan, die nog niet wist met wien hij te doen had, was over het gedrag van zijn dochter niets gesticht. Hij bekeek den vreemdeling met geen vriendelijke oogen, maar plotseling viel zijn oog op den ring, dien hij aan de pink droeg, en toen begreep hij, dat zijn zoon vóór hem zat.

De jonge prins werd nu feestelijk te Bantam onthaald, en de vader vroeg al spoedig naar de reden van zijn komst. Aboe Kasim bekende aan zijn vader, dat de menschen van Banggai hem met alle geweld tot hun vorst wilden maken, maar dat hij in dit ambt geen zin had. De vader deelde hem toen mede, dat hij nog een zoon had bij de Kastiliaansche prinses op Ternate, en dat die zoon Mandapaar heette. De raad van vier, *basalo sangkap*, moest dezen jongeling gaan halen en hem als radja aanstellen.

Nadat Aboe Kasim geruimen tijd op Java had doorgebracht, zou hij naar Banggai terugkeeren. Potiri Sale had zich zóó aan haar broer gehecht, dat ze met alle geweld met hem mede wilde gaan, en de ouders moesten ten slotte hun toestemming geven. De Sultan gaf voor elk zijner kinderen een aandenken mede: Potiri kreeg een gouden ring, Aboe Kasim een gouden sloopje, en voor een derde

kind van hem gaf hij een gouden versiersel, *kaidanda*, dat vaak door aanzienlijke kinderen aan een koord (dat hier van goud was) om het middel wordt gedragen.¹⁾ Dit derde kind was een dochter, die de Sultan van Bantam verwekt had bij een vrouw op het eiland Bokan, dat vroeger Pondo boboi heette. Aboe Kasim had geen zin om Bokan aan te doen, maar de prauw dreef er uit zichzelf heen. Door het geweld, waarmee Aboe Kasim het vaartuig een andere richting wilde geven, helde het sterk, en daardoor viel de *kaidanda*, die voor de prinses te Bokan bestemd was, in het water.

Toen broer en zuster elkaar ontmoetten, vroeg de laatste wat hij van haar vader voor haar had meegebracht. Aboe Kasim antwoordde: „Niets”. Maar de prinses wist door haar bovennatuurlijke kennis beter, en daarom ging men naar het verloren voorwerp visschen. Broer en zuster haalden het voorwerp tegelijk aan het gouden koord op, maar ze trokken het stuk. Toen zwoer de prinses te Bokan den eed, dat ze niets meer te maken wilde hebben met het vorstenhuis van Banggai, dat de band tusschen hen gebroken was, zooals met het koord van de *kaidanda* was gebeurd. Na dezen eed verwijderde het eiland Bokan zich van Banggai tot daar waar het nu ligt; want vroeger lagen die twee eilanden dicht bij elkaar. (Volgens anderen was het versiersel een *olo*, een ronde gouden plaat, die meisjes op de borst dragen. Aboe Kasim zou het sieraad met opzet in zee hebben geworpen, opdat zijn zuster Potiri Sale niet zou denken, dat hij met deze zuster op Bokan eenige betrekking had aangeknoopt).

Intusschen was Aboe Kasim verliefd geraakt op zijn zuster Potiri Sale, en hij wilde haar met alle geweld trouwen; zijn zuster en zijn moeder wilden echter hiervan niet hooren. Potiri Sale had zich een kleine zwaardscheede van goud laten maken, en als haar broer haar wilde benaderen, verstopte ze zich hierin. Aboe Kasim wist dan niet waar ze gebleven was, en hij zocht haar tevergeefs. Eens echter zag hij wat van haar hoofdhaar uit de scheede te voorschijn komen. Toen begreep hij, dat zijn zuster zich voor hem verborg, maar tevens werd het hem duidelijk, dat zijn liefde nimmer beantwoord zou worden. Daarom liet hij zijn waardigheid in den steek, en trok er op uit in zijn vaartuig om met iedereen te vechten, ten einde zóó den dood te vinden. Hij raakte eens in gevecht met lieden van Taboelandang (anderen zeggen, dat Taboelandang de naam van een held was). Hij werd verslagen, maar het was den vijand niet mogelijk

⁶⁾ Zie over dit versiersel, dat in Midden Celebes *tai djandja* heet „De Bare's sprekende Toradja's”, II, 228; in de bij dit werk behorende platenatlas bevindt zich ook een afbeelding van zulk een voorwerp.

hem het hoofd af te slaan, totdat Aboe Kasim den aanvoerder zijn zwaard aanbod om hem te dooden. Eerst toen gelukte het zijn hoofd af te slaan. Dit hoofd werd in zee geworpen.

Visschers van Boniton (we herinneren ons, dat in de overlevering van den Tokolong-berg een man een varken vervolgde tot Boniton) haalden eens in hun net eerst den rijstpot van Aboe Kasim op uit zee; toen diens kookpot voor groente, en ten slotte zijn hoofd. Dit hoofd werd toen de groote kramat, *balakat*, van die streek. (Volgens een andere lezing vischten de lieden van Boniton eerst *kotoepat*-bladeren op, voordat men het hoofd ophaalde.)

Omtrent de gouden scheede, waarin Potiri Sale zich verborg, en die later ook een *balakat*, een voorwerp, waar bovennatuurlijke kracht van uitgaat, werd, vertelt men op Banggai het volgende: Eens kwamen Goareezen en namen o. m. de bewaarster van deze *balakat* naar hun land mede. Voordat de vrouw vertrok, verborg zij de gouden scheede in haar sarong. In Goa aangekomen bemerkte men, dat alles wat gekookt werd in het huis, waar deze vrouw haar intrek had genomen, bitter werd, en men kwam tot de overtuiging, dat de reden hiervan gezocht moest worden bij deze vrouw. Ze werd aan den lijve onderzocht, en men vond de gouden scheede. Men legde deze toen in het vuur om haar te verbranden(?), maar het vuur bluschte uit, en de scheede stond daar in het midden als een vuurvlam. Toen vroeg men aan de vrouw wat voor ding dit was, en toen men vernam dat het een *balakat* was, zond men de vrouw met het voorwerp naar Banggai terug. Dit moet hetzelfde verhaal in anderen vorm zijn, dat we boven hebben medegedeeld, en dat de reden verklaart, waarom de vorst van Bongganen naar Banggai verhuisde. Het vroeger medegedeelde verhaal klinkt waarschijnlijker dan dat wat men te Banggai vertelt.

Na het vertrek van Aboe Kasim ontstond weer een korte periode van anarchie, waarin twee personen: Moemboe doi Taipa, de naam van een plaats dicht bij de hoofdplaats, en Moemboe doi Pangkola, een plek die eveneens dicht bij de hoofdplaats is gelegen, als vorsten optraden. Toen besloot de raad van vier, *basalo sangkap*, om den raad van den ouden Sultan van Bantam op te volgen, en diens zoon Pirintji (prins) Mandapaar van Ternate te gaan halen.

De vier begaven zich dus naar den Sultan van Ternate, en deden hem eerbiedig het verzoek Mandapaar aan hen af te staan om radja van Banggai te worden. De Sultan antwoordde het gezantschap: „De prins is juist aan boord gebracht van het schip, dat zijn vader gezonden heeft om hem naar Java over te brengen. Morgenochtend vertrekt het, maar men zal Mandapaar niet terug willen geven.” De

vier *basalo* spraken toen af een list te gebruiken. Een hunner verkleedde zich als koopman en roeide met een lading vruchten naar boord toe om die te verkoopen. Onder het verhandelen van zijn koopwaar wist de *basalo* den prins in te fluisteren, dat hij radja van Banggai moest worden. Mandapaar liet den *basalo* weten, dat hij dan te middernacht met een prauw bij het schip moest komen, dan zou hij daarin naar den wal vluchten. De list gelukte, en den volgenden morgen werd een groot feest in het paleis van den Sultan gegeven, waarbij Perintji Mandapaar tot vorst van Banggai werd gehuldigd. Onder het slaan van trommen en gongs werd hij toen naar Banggai geleid.

Mandapaar moet een vorst van veel beteekenis zijn geweest. Hij wist het gezag van zijn vader te herstellen, en de macht van Banggai uit te breiden. Zijn graf wordt gevonden te Godong, een kleine heuvel, even buiten het dorp Banggai: een van klipsteenen opgemetseld graf van meer dan 1 meter hoog, 2,5 meter breed en 4 meter lang. Een Gezaghebber heeft indertijd aangeboden het graf met cement te laten bestrijken om het een fraaiër voorkomen te geven, maar men heeft dit aanbod afgeslagen: het graf moest blijven zooals het was.

Van Mandapaar af is de stamboom der vorsten van Banggai met eenige zekerheid op te stellen. Zooals beneden nader zal blijken, is hetgeen vóór Mandapaar gebeurd zou zijn, zuiver legende, waaruit geenerlei berekening van tijd is te maken.

Van zijn beide zoons, die Mandapaar na elkaar opvolgden, kennen we de namen niet. Ze worden genoemd naar de plaatsen waar ze zijn overleden: Moemboe doi Kintom (op den vasten wal van Celebes), wiens moeder een Boegineesche was, en Moemboe doi Benteng (welk Benteng bedoeld is, wist men niet te zeggen), wiens moeder een Banggaische was. Deze beide broers werden opgevolgd door Moelang (Moemboe doi Balantak, waar hij stierf), zoon van Moemboe doi Kintom.

Van Moelang wordt verteld, dat toen hij zich naar Ternate had begeven (waarschijnlijk om zich te laten „kronen”), hij een eilandje Poelau Sendiri aandeed. Op dit eiland trof hij een Ternataansche prinses aan, Boki Arnii geheeten. Deze had omgang gehad met een schrijver van haars vaders hof, met het gevolg dat zij zwanger was geworden. De Sultan wilde niet toestaan, dat ze met den verleider zou trouwen, en verbande haar naar het genoemde eiland. Moelang echter huwde haar zonder veel omslag, en bracht haar met zich mede naar Ternate. De Sultan was over Moelangs daad niet te spreken, en wilde hem niet ontvangen.

Niet lang daarna echter stierf de vorst, en allerlei plechtigheden hadden er plaats om hem een waardige uitvaart te geven. Toen de kist eindelijk grafwaarts gedragen zou worden, bleek deze zóó zwaar te zijn, dat zelfs 100 man haar niet konden oplichten. Het geval werd druk besproken, en een wijs man opperde als zijn meening, dat hiervan alleen de reden kon zijn het ongenoegen, dat er tusschen den overledene en den radja van Banggai had bestaan. Moelang werd dus verzocht bij de lijk-kist te komen, en zich met den doode te verzoenen. Moelang kwam en sprak het lijk toe; hij vroeg den overledene vergeving voor den misslag, dien hij had begaan, en hij schonk den doode op zijn beurt vergiffenis voor het kwaad, dat deze hem mocht hebben aangedaan. Zoodra dit was gebeurd, bleek de kist zóó licht te zijn, dat het enkele lieden niet moeielijk viel haar grafwaarts te dragen.

Daar de troonsopvolger van dezen Sultan te jong was om te regeeren, werd Moelang aangesteld als prins-regent, en dit bleef hij drie jaar. Daarna keerde hij naar Banggai terug met zijne echtgenoot. Deze was inmiddels van een zoon bevallen, die Mara werd genoemd, bij haar verwekt door den schrijver haars vaders. Toen het gezelschap de Soela-eilanden aandeed, verzocht het Hoofd aldaar den jongen bij zich te mogen houden; dit werd hem toegestaan, en zoo bleef Mara op Soela. Toen hij volwassen was, kwam hij naar Banggai en ging te Gonggong wonen. Hij was de eerste die de waardigheid kreeg van Kapitan laoet, en van hem stammen allen af, die dit ambt hebben bekleed.

Moelang stierf in Balantak, en hij werd niet aanstonds opgevolgd door den zoon, dien hij bij Boki Arnii had gekregen, maar door zijn neef, Moemboe doi Mendono (op den vasten wal van Celebes), zoon van Moemboe doi Benteng. Eerst toen deze overleden was, kwam Moelangs zoon aan de beurt, die evenals zijn voorvader den naam droeg van Aboe Kasim. Deze huwde met een dochter van den Sultan van Ternate, Siti Amina. Daarna reisde hij naar Bongganan en nam zich een hoofdendochter vandaar tot vrouw. Bij deze kreeg hij een zoon die bekend staat onder den naam van Perintji (prins) Bongganan. Deze stierf als kind op zijn geboorteplaats en werd er begraven. Zijn graf wordt als een heilige plaats, *balakat*, vereerd. Toen Aboe Kasim van Bongganan naar Banggai vertrok, vergat hij zijn vorstelijken hoed mee te nemen. Volgens het verhaal wordt deze nog steeds te Bongganan bewaard, en daar als fetisj vereerd.

Aboe Kasim kreeg bij de Ternataansche prinses Siti Amina een zoon, die wordt aangeduid met den naam van Perintji Baginda. Deze is nimmer radja geworden; straks komen we op hem terug.

Aboe Kasim stierf op het eiland Basaan (Batjan), en werd opgevolgd door Moemboe doi Padongko. De woningen der vorsten bestonden eertijds uit twee deelen: het voorste deel was op lagere palen gebouwd en diende tot ontvangst van gasten en voor het dagelijksche leven. De particuliere vertrekken van den vorst waren in het achterdeel van het huis gelegen, dat op hoogere palen gebouwd was, zoodat men met een trapje van een paar treden van het eene deel in het andere overging. Dit achterdeel draagt den naam van *padongko*. De bedoelde radja nu verliet nimmer zijn particuliere vertrekken, ontmoette niemand, en kwam niet op den grond; vandaar dat hij Moemboe doi Padongko, de vorst die steeds in zijn woonvertrekken bleef, genoemd. Behalve deze bijzonderheid weet men niets van hem te vertellen.

Deed de vader weinig van zich spreken, te meer zijn beide zoons, die hem na elkaar opvolgden. De oudste heette Mandaria. Deze had het voornemen opgevat naar Mekka te reizen, en hadji te worden. Terwijl hij nog te Makassar vertoefde, ontving hij bericht, dat een zijner neven zijn echtgenoot had verleid. Onmiddellijk keerde hij naar Banggai terug, deed den schuldige gevangen nemen, en liet hem wurgen (een touw werd hem om den hals gelegd, welks beide einden werden aangetrokken). Deze executie bracht groote ontstemming teweeg onder de overige anak radja. Ze schoolden samen, en besloten hun vorst te dooden. Mandaria's zuster, Poeteri Salim, deed een paar pogingen om de samenzweerdere tegen te houden, maar tevergeefs: ze drongen de kota binnen en staken Mandaria overhoop. Vandaar dat hij bekend staat als Moemboe dinaadat, de vermoorde vorst.

De pas genoemde Poeteri Salim huwde met Aboe Kasims zoon, Perintji Baginda. Uit dit huwelijk werd een zoon geboren, Tompoei Lasoeon, welke naam eigenaar of meester van den penis beteekent. Deze Tompoei Lasoeon was de eerste, die den titel ontvang van *major* (majoor), en van hem stammen alle waardigheidsbekleeders met dezen titel af.

Mandaria werd opgevolgd door zijn broer Atondeng, die weer in een ander opzicht van zich deed spreken. Wanneer een nieuwe radja van Banggai door Ternate was aangesteld, maakte deze na zijn installatie te Banggai een reis naar Peling en den vasten wal van Celebes. Uit de bovenstaande mededeelingen, dat verscheidene vorsten ver van hun woonplaats zijn gestorven, mogen we het besluit trekken, dat ze ervan hielden om hier- en daarheen te reizen. Zoo had Aton- deng dit ook gedaan, en hij was overal door zijn *basalo* (*sangadji*) met ingenomenheid en eerbewijzen ontvangen. Dit had hem op het

denkbeeld gebracht, dat hij zich wel van Ternate kon losmaken, en als zelfstandig vorst over Oost-Celebes heerschen. Hij sprak hierover met zijn Hoofden, en allen beloofden hem te zullen volgen. Zoo zeide Atondeng dan de gehoorzaamheid aan Ternate op. De Sultan zond dadelijk een vloot Tobeloreezen naar de kust van Celebes, en deze menschen waren zoo gevreesd, dat alle Hoofden op één na Atondeng afvielen. Die eene was de sangadji van Batoei, waarschijnlijk omdat hij verwant was aan het Banggaische vorstenhuis. Hier werd Atondeng gevangen genomen, en naar Ternate gebracht. De Sultan verbande hem naar Galela op Halmahera, waar hij overleed, waarom men hem noemt: Moemboe doi Galela.

Na de verbanning van Atondeng zou Oehang radja van Ternate worden. Oehang „garnaal” was de zoon van Tompoei Lasoeon, achterkleinzoon van Aboe Kasim; hij had tot dien tijd den titel van Major gevoerd. Oehang vertoefde reeds te Ternate om zijn aanstelling te ontvangen; zijn rijksjas was men al aan het naaien. Maar te Ternate was toen ook een zekere Agama, achterkleinzoon van Moe-lang. Nu had de Sultan aan Oehang de voorwaarde gesteld, dat als hij als radja was aangesteld, hij elk jaar bij de gebruikelijke belasting een slavin zou voegen. Oehang weigerde dit, zeggende, dat hij zijn radja-schap niet kocht, maar dat hij er door geboorte recht op had. Toen ging Agama tot den Sultan en zeide: „Als ge mij tot radja van Banggai maakt, zal ik elk jaar een slavin bij de belasting doen”. Toen liet de Sultan Oehang los, en benoemde Agama tot radja van Banggai.

Oehang bleef 30 jaar op Ternate wonen, en keerde als oud man naar Banggai terug.

De Sultan zou echter niet veel plezier beleven van zijn benoeming, want het duurde niet lang, of Agama stond tegen zijn meester op. Wederom verscheen een groote Tobeloreesche vloot voor Banggai. Er werd hevig en lang gestreden; 7 maanden bleef de vijand voor de hoofdplaats liggen. Ware het niet door het verraad van een anak radja in de nieuwe kota van Banggai, dan zou de oude Kota Djin nimmer gevallen zijn, zegt men. Bovendien werden de Ternatanen geholpen door veel mian Sea-sea, die van Peling waren gehaald, en door lieden uit de rijkjes aan de Tominibocht. Toen werd Kota Djin ingenomen en verwoest, zoodat die plek voorgoed werd verlaten. De Ternatanen en Tobeloreezen hadden de baai van Banggai met aan elkaar verbonden kokosstammen afgezet om de inwoners uit te hongeren, en te zorgen dat radja Agama niet zou ontsnappen. Dit lukte hem evenwel toch, en hij begaf zich naar Bone, waar hij is overleden, waarom hij den bijnaam kreeg van Moemboe doi Boegis.

Agama werd opgevolgd door twee broers, achterneven van hem, die na elkaar radja werden, en die zich beiden het ongenoegen van den Sultan op den hals haalden, evenwel om verschillende oorzaak. De eerste van de twee was Laoeta. Hij werd Moemboe Tinebak genoemd, d. i. de door het zwaard verwonde vorst. Als jongeling namelijk bevond hij zich te Batoei, toen de Tobeloreezen die plaats kwamen brandschatten. In het gevecht, dat hieruit ontstond, schaarde Laoeta zich aan de zijde der inwoners van Batoei. De aanvoerder van de Batoeiers was echter bevreesd, dat de „prins” gewond zou raken, en verzocht hem dringend zich te verwijderen. Toen Laoeta dit niet wilde, trachtte de aanvoerder hem hiertoe te dwingen, en hij deed dit zóó hardhandig, dat hij Laoeta met zijn zwaard een wond toebracht.

Toen Laoeta eenigen tijd radja was, droeg hij zijn raad, de *basalo sangkap* op, om een vaartuig voor hem te maken. Na eenigen tijd vroeg hij hen: „Is het vaartuig nog niet gereed?” Het antwoord luidde: „Nog niet”. Na een paar maanden kreeg hij op zijn vraag hetzelfde antwoord, en toen men maar steeds bleef zeggen „Nog niet”, haalde Laoeta een koperen duit te voorschijn, en zei tot zijn raadslieden: „Deze duit is meer waard dan jullie met je vieren”. Over deze woorden waren de raadsleden zóó beleedigd, dat zij tot den Sultan gingen, en hem zeiden, dat ze Laoeta niet meer als radja erkennen wilden. De Sultan zette hem toen af, en stelde zijn broer Tadjia in zijn plaats aan.

Maar ook Tadjia was de ware broeder niet, want het duurde niet lang of hij stond tegen zijn leenheer op, met het gevolg, dat de vloot weer verscheen, en Tadjia gevangen genomen en naar Sawoe (Sahôe op Halmahera) verbannen werd.

Tadjia werd opgevolgd door Tatoe tonga, kleinzoon van Mandaria. Daar hij zijn verblijf hield op een kleine hoogte, die Djere heet, werd hij Moemboe doi Djere genoemd. Op Djere, dat in het zuidelijk deel van de hoofdplaats ligt, zijn vele vorsten begraven.

Langs de kust van dat deel der baai, waar de hoofdplaats gevestigd is, strekte zich eertijds een moerassige strook uit, een broednest voor malaria-muskieten, waardoor Banggai tot een der ongezondste plaatsen van Indië werd. Door de krachtige maatregelen van eenige Gezaghebbers is dit moeras gedempt, waardoor de gezondheidstoestand aanmerkelijk verbeterd is. Achter dit moerassig stuk nu loopt een lage heuvelrug, en hierop hebben de radja's van Banggai op verschillende punten huizen gehad, nadat de oude Kota Djin door de Tobeloreezen was verwoest. Het paleis op Boengkoeko tandak is reeds een paar maal genoemd. De andere punten waarop

paleizen hebben gelegen, zijn van zuid naar noord: Djere, Lompio, Laboesana en Kolootol. Het permanente verblijf van den vorst van Banggai staat thans op Lompio, vanwaar men een fraai gezicht over de baai heeft.

Tatoe Tongga werd opgevolgd door Soak, zoon van Laoeta; hij wordt Moemboe doi Banggai genoemd. Op hem volgde Noerdin, een zoon van Tatoe tonga; hij heet Moemboe doi Laboesana. Daarna kwam Abdoerahaman, kleinzoon van Atondeng, of Moemboe doi Kolootol. Deze overleed bij een poging om hadji te worden te Mekka. Op dezen volgde de huidige vorst, Awaloeddin, zoon van Abdoel Aziz.

Dr. ALB. C. KRUYT.

(Wordt vervolgd.)